

6. Upravení oběhu cenných papírů zvykovým právem a pozitivním zákonodárstvím.

Papíry cenné nevznikly a nerozšířily se na základě určitých pozitivních zákonných upravení, nýbrž z potřeby obchodního úvěru; jich hospodářská vhodnost všeobecně pocíťovaná a uznávaná to byla, která je vytvořila a která zároveň jim zjednala všeobecný průchod v moderní výrobě všeho druhu a v moderním obchodu. Proto také v oněch zemích, v kterých cenných papírů nejdříve a nejhojněji bylo užíváno, nebylo o nich skoro naprosto žádných daných zákonů, nýbrž vše řídilo se pouze uznaným zvykem, který zastupoval tu místo striktních právních ustanovení. Tak v Anglii na př. nebylo ani směnečného práva až skoro do let osmdesátých minulého století a když uznala se také tam v nejnovější době potřeba psaných a bezpečných předpisů, výlučně platných v té příčině, nevykonal zákonodárný sbor úlohu tu nijak jinak, leč že prohlásil to zákonem, co všeobecným zvykem již za právo bylo uznáno. Takovým způsobem vznikl tedy teprve nedávno anglický zákon o směnce a cheku.

Jak o směnce bylo to již vyloženo, že je to nejstarší cenný papír, tak také první pokusy zákonodárství o cenných papírech všude především všimaly si směnek. Arci také tu rozhodovalo v první řadě dosavadní zvykové právo, a první jeho kodifikace (vyjádření formou psaného zákona) obsaženy jsou v tržních řádech jednotlivých obchodních měst. Arci bylo zvykové právo to, ačkoli v podstatě spočívalo na stejných názorech a vzniklo z podobných potřeb obchodních, přece jen v různých místech různé. Různosti ty odstraniti a soulad v zákonodárství směnečné jednoho aspoň státu přivésti, o to první pokus podnikl v 17. století známý francouzský ministr Colbert. Ustanovení Colbertova zjednala si v podstatě průchod i do Napoleonova „Code de commerce“ z r. 1806.

Dlouhá léta byl směneční řád francouzský, rozšířený také do jiných zemí, podléhajících vlivu francouzskému (na př. do Italie, Španělska, Belgie, Hollandska, Prýnska atd.), jediným soustavným zákonem jednolitým,

rozšířeným po rozsáhlých územích. V letech čtyřicátých tohoto století podobný pokus stal se v německých zemích a poněkud uzákoněn „německý směneční řád“ (Deutsche Wechselordnung) v letech padesátých ve všech státech bývalého německého spolku (u nás cís. nařízením ze dne 25. ledna 1850 čís. 51. ř. z.). — V Anglii zůstalo pořádku v platnosti zvykové právo směnečné, v čem nestala se podstatná změna ani tehdy, kdy zvykové právo to bylo parlamentem oděno ve formu pozitivního zákona.

Podle tohoto vývoje také znáti ve směnečném zákonodárství po celé zeměkouli ony tři hlavní vzpomenuté směry: francouzský, německý a anglický. Francouzské právo, jakožto nejstarší, považuje směnku aspoň formálně pořádku za jakýsi druh zvláštních dluhopisů a proto žádá výslovně, aby ve směnce udán byl právní důvod (uznávaný arcí právem), z kterého vznikla. Za to německý řád směnku považuje úplně za abstraktní papír (abstrahuje se tu ode všeho právního důvodu), takže pouhý podpis na směnce sám o sobě zavazuje, aniž třeba udati příčinu závazku (a kdyby tu ani žádné příčiny k závazku nebylo); v souhlasu s tím vyžaduje se však pro platnost směnky určitá forma, co ostatně požaduje také francouzský směneční řád. Anglické zvykové právo pro směnku stanovilo nejméně formálních předpisů, ale v různých krajích měla platnost také různá prakse v příčině směnečních jednání a závazků, co arcí se během času a čilým obchodním stykem vzájemným vyrovnávalo. — Celkem však mezinárodní obchod v praktických stycích svých tuto ostatně jen podřízenou různost směnečného práva jednotlivých zemí pravidelně skoro setřel: mezinárodní obchodní směnka vypadá skoro všude jednostejně, takže v této příčině není podstatných rozdílů; pouze pokud se týče některých kroků potřebných k vykonání a k udržení směnečního práva, jeví se podstatnější rozdíly, jež nepadají tolik na váhu, jelikož bývají při pravidelném obchodu směnkami prostředkovaném pouze výjimkou nutny.

Arcí staly se pokusy, aby vůbec směneční právo všude stejným způsobem bylo upraveno, aby na celém

světě panoval jediný směneční řád. Dosud se pokusům těm nedařilo, ale výsledek jakýsi se přece objevil tím, že v jednotlivých zemích na základě dosavadních různých směnečních řádů hleděli si vytvořiti co možná nejdůslednější svůj vlastní řád směnečný. Tak vznikla zvláště zdokonalená zákonodárství států skandinávských, směnečný zákon švýcarský a směnečný řád ruský, které vesměs v podstatě se přidržují formálně nejlépe upraveného řádu německého, vyhýbajíce se při tom některým jeho nedůslednostem, po případě zbytečností.*)

Pokud se týče ostatních cenných papírů: částečných dluhopisů a akcií, jakož i jiných obchodních papírů vedle směnky, o těch dosud v žádné zemi není soustavného zákonodárství, nýbrž obchod s nimi a právo jejich je upraveno napořád pouze právním obyčejem. O jednotlivostech arci jsou mnohá ustanovení zákonná, ale týkají se dosti podřízených věcí, hlavních a nejdůležitějších otázek v té příčině si nevšímajíce. Obchodní obyčej, který již všeobecně za právo se uznává, však v té příčině zjednal dostatečnou náhradu a není znáti, že by nehotovost zákonodárství o cenných papírech bylo jejich rozšíření a oblibě nějak zvláště na újmu. Opětne nejlepším dokladem v té příčině je Anglie a Severoamerická Unie, v nichž dotyčné zákonodárství je nejchudší, ale při tom obraty v cenných papírech nepoměrně čilejší nežli v ostatních zemích. Naopak nejlepší theoretické zákony nedovedly zjednati oblibu papírům, pro které obchodní návyk se řádně nezasadil. Příkladem toho jsou zákony o veřejných skladištích v Rusku a u nás, které jistě dovedné jsou sdělány, ale pro oběh warrantů přičinily pouze zcela nepatrně, kdežto v Americe dávno před tím bez pořádného zákona warranty se staly výtečnou oporou obrovského obilního obchodu s Evropou. — Zrovna tak nedocílilo francouzské zákonodárství přílišných úspěchů se svými zákony o cheku, placení chekem zůstalo přece ve Francii v plénkách proti jeho obrovskému rozvoji v Anglii a v Americe, kde dlouho neměli žádného zákona chekového.

*) Viz v té příčině spis dra. Pavlíčka: „Směnka a ček v evropském zákonodárství“.

O některých zákonech našich týkajících se cenných papírů se zde zmíníme jen, abychom poznali, pokud si těchto věcí zákonodárci všímali. Občanský zákoník zmiňuje se pouze jaksi mimochodem o cenných papírech, jakby možné bylo převéstí jejich vlastnictví; je to přirozené, že příliš si cenných papírů nevšímal, jelikož při jeho vzniku jich význam byl neveliký. Za to obecný zákon obchodní obsahuje již mnohá ustanovení v příčině akcií, potom o papírech obchodních, jako o kupecké poukázce, o konnosamentu, skladním listu atd., pro něž přejímá analogická ustanovení směnečného řádu (viz čl. 300.—305. obch. zák.). O cheku je zákon z r. 1906, o skladních listech (recepisech a warrantech) jedná zákon o veřejných skladištích (ze dne 28. dubna 1889 č. 64. ř. z.); o loterních půjčkách je zákon ze dne 28. března 1889 (že jsou vyhrazeny státu); vedle toho je celá řada zákonů týkajících se celkem vedlejších otázek (jako na př. o příslušnosti soudu v příčině amortisace cenných papírů, o daních rentových z cenných papírů, o dani bursovní, o promesách atd.).

Z těchto ukázek již je zřejmo, že zákonodárství toto je dosud naprosto kusé a musí býti tedy nezbytně doplňováno právním obyčejem. Nesmí si však nikdo představovati, že tento právní obyčej je pouze výsledkem jakéhosi po případě výslovně neformulovaného právního přesvědčení, jehož potřebu všichni účastníci stejně pociťují, ale které není pořádně ani snad vystiženo. Také toto obyčejové právo bývá velmi určitě stanoveno a do jisté míry přímo skoro kodifikováno. Bývá totiž obsaženo buďsi ve stanovách burs, nebo v jejich uznaných a úředně schválených zvyklostech, nebo je výslovně ve stanovních a obchodních podmínkách bankovních ústavů a akciových společností, nebo bylo uveřejněno po případě tehdy, kdy cenný papír byl vydáván, ve prospektech a podobných závazných prohlášeních. Zejména četné zvyklosti bursovní a bankovní uznávají se nepochybně od obecnstva také při obchodech uzavřených mimo bursu nebo bez prostřednictví banky pravidelně jako samozřejmé a obecně předpokládané, jelikož po drahé době nikomu nenapadlo o právoplatnosti jich pochybovati. Nutno uznávati, že tyto zvyklosti již

obecně v právo vešly a jsou pak již zcela řádným nepochybným právem na základě čl. 1. obch. zák., který výslovně uznává takové právo zvykové.

Na burse vídeňské a pražské na př. rozumí se při koupi částečných dluhopisů (až na velmi skrovné výjimky) cena za 100 K (nebo 100 ř. m. = 125 frs. = 5 liber st.) nominalních bez úroků od splatnosti posledního kuponu dle úrokové míry papíru z nominalní sumy počítaných (a sice úroky ty počítají se zase zcela zvláštním napřed stanoveným způsobem, o čem bude řeč až v příštím); dodati se mohou kusy jen ty, které mají všechny správné kupony a talon i podobných ustanovení více. Všecky tyto zvyklosti platí také při koupi papírů v bance a zrovna tak při koupi jejich kdekoliv jinde, aniž je potřebí se o to zvláště dohodovati. Zvyk ten je tak zakořeněný, že ani nenapadne nikomu, aby to mohlo býti jinak; právě pak v tomto obecném přesvědčení o nezbytnosti těchto pravidel spočívá právní jich závaznost. — Z těchto příčin se také mezery zákonodárství o cenných papírech příliš necítily a netrpěla se tím valná újma.

Hlavní předností cenných papírů stala se jich značná pohyblivost, jich lehká převoditelnost, která na druhé straně je nutnou k tomu, aby cenné papíry mohly splniti svůj úvěrní a hospodářský úkol. Částečné dluhopisy totiž jsou se strany věřitelovy (vlastníkovy) nevýpovědné, nelze žádati buď vůbec jich splacení (při rentách) nebo splácejí se podle umořovacích plánů velmi pomalu v dlouhé řadě let (při obligacích); akcie jsou pouze ideální podíly vlastnictví podniku, které nikterak nelze prakticky z podniku toho vybaviti. Z těchto důvodů by majetek v těchto papírech uložený tratil mnoho na své hodnotě, kdyby nebylo možno jej jiným způsobem zpeněžit, kdyby totiž převod vlastnictví koupí nebo jiným úplatným a po případě i bezúplatným způsobem (darováním) nebyl zvláště usnadněn. Podobně by obchodní papíry, směnka, poukázka, chek, warrant, konossament atd. neplnily naprosto svého úvěrního a platebního úkolu, kdyby nebylo lze je s lehkostí předávati. Cenný papír musí cirkulovati co možná snadno, aby se hodil k těm účelům, pro které je určen.

Nejvíce je cirkulace (oběh) cenných papírů usnadněna, když vlastnictví jeho lze převéstí prostým odevzdáním (tradicí) (arci s tím úmyslem, aby se vlastnictví převedlo) jako se převádí vlastnictví věcí movitých vůbec ku př. při penězích, při věcech zastupitelných v krámě, na trhu a podobně. Vlastníkem takového papíru dlužno považovati každého, kdo jej právě v rukou nebo ve své moci má vydávaje se za vlastníka — kdo tedy je dle právníkého názvosloví držitelem jeho — pokud se mu nemůže dokázati, že není vlastníkem, či pokud se mu nedokáže držení obmyslné (mala fide possessio). Tedy každý bezelstný držitel (bona fide possessor) papíru je vlastníkem jeho. Takovéto cenné papíry zovou se papíry **na majitele**, papíry doručiteli = **au porteur** svědčící (Papiere auf den Inhaber oder auf den Ueberbringer; angl. to bearer). Převodu vlastnictví nevadí ani to, když předchůdce nebyl vlastníkem, nebo když i byl držitelem nepoctivým (obmyslným, mala fide possessor). — Zloděj, nepoctivý nálezce, nebo ten kdo svěřený papír si bez práva přivlastnil, nestávají se sice sami vlastníky, ale kdo od nich papírů nabyt v držení za okolností nepodezřelých, je již řádným jejich vlastníkem. Text papírů těch zní: „vyplatí se doručiteli“, „zaplatím tomu, kdo papír předloží . . .“ a t. p. Za papíry na majitele sluší považovati také ty, které sice svědčí určitému jménu, ale mají doložku au porteur: „zaplatím panu X., nebo tomu, kdo papír předloží . . .“ Jindy opět i papíry přímo pouze určitému jménu svědčící dle zvyku obchodního a dle napřed oznámeného dlužníkovra rozhodnutí, považují se přece za papíry na majitele, jako na př. vkladní knížky mnohých záložen, spořitelna a jiných bank. Někdy nelze tuto převoditelnost na majitele zameziti ani jinak, leč zvláštní úmluvou učiněnou s dlužníkem, ku př. při vkladních knížkách se umlouvá určité heslo nebo jiná formalita, aby se knížka vkladní nevyplatila komukoli, kdo ji přinese.

Papíry na majitele vyskytují se nejčtetněji zejména při částečných dluhopisech a akciích. (Směnky dle německého a francouzského práva nemohou býti na ma-

jitele vydány, ale anglické zákonodárství i to dovoluje). Ze 40/100⁰ ní rakouské korunové obnosem 1.359,642.700 K, bylo 1.084,096.600 t. j. 79.740/100⁰ na majitele koncem r. 1907. v oběhu. Podobně tomu bývá i při jiných částečných dluhopisech. (V zemích západoevropských ovšem místo částečných dluhopisů jsou obvyklé výpisy z hlavní knihy státního dluhu na jméno).

Obchodní papíry jako směnka a kupecká poukázka, skladní list a j. nevydávají se pravidelně na majitele, většina směnečných řádů nepřipouští vůbec směnku jako papír au porteur (dle anglického směnečního zákona může býti směnka vydána také na majitele), nýbrž stanoví, že se vlastnictví její převádí rubopisem (indosace, endossement, endorsement, giro). Rubopis je písemné převedení papíru na papír samém, u nás k převodu vlastnictví stačí, když se vlastník postupující papír na jeho rubu podepíše (rubopis nevyplněný — indosace in bianco). Dle jiných zákonodárství (dle francouzského) takový rubopis nevyplněný nepostačuje k převedení vlastnictví, dává se jím pouze plná moc k inkasování cenného papíru (to je u nás t. zv. rubopis in procura, nebo rubopis k inkasu, jehož text je: „za mne panu X. in in procura (či k inkasu)“ s následujícím podpisem vlastníkovým). Dle francouzského práva žádá se, aby nový vlastník (indosatář, rubopisník) v rubopisu byl jménem výslovně uveden i aby se udal právem uznaný důvod, z kterého byl papír postoupen. Takový rubopis zve se vyplněným, a jeho znění plně bývá:

„Za mne na řad pana X. Hodnota v hotovosti.*)

V Paříži, 5. srpna 1896.

Podpis předešlého vlastníka
(rubopisce, indossanta).“

*) Rčení: „Hodnota v hotovosti“, „Hodnota ve zboží“, „Hodnota v cenných papírech“ atd. je dotvrzením, že za směnku byly dány hotové peníze, zboží, cenné papíry atd. Je-li udán jiný právní důvod, jako: „hodnota v účtech“, „hodnota směněná“ a pod., znamená to, že směnka byla sčítována nebo za jinou hodnotu vyměněna a pod. Většina směnečných řádů podobně potvrzení hodnoty nepředepisuje a nečiní je podmínkou platného rubopisu.

U nás podobný rubopis (vyplněný) nemusí býti psán zrovna na rubu cenného papíru, může býti s rovným účinkem umístěn také na lici papíru.

Některé papíry dle ustanovení zákona mohou býti převáděny rubopisem také tehdy, když svědčí přímo jen určité osobě. Takové papíry jsou u nás směnky, akcie na jméno vydané, a závěreční listy některých peněžních burs (na př. peněžní bursy vídeňské). Aby se převádění takového papíru rubopisem zamezilo, musil by v papíru samém býti obsažen zákaz indosace, nebo při akciích musila by indosace býti zakázána ve stanovách společnosti (což se také občas stává). Zákaz indosace v rubopisu zní: „Zaplatte za tuto směnku panu X. nikoli na jeho řád...“

Jiné papíry jsou pouze tehdy rubopisem převoditelné, když je v nich při osobě prvního vlastníka uvedeno slovo „na řád“, „à l'ordre“, „à l'ordre“, „to the order“^{*)} Takové papíry jsou kupecká pokázka, kupecký dlužní list, skladní list (obě jeho části), konnossament, pojistka lodní a podobné.

Jakkoli se zdá býti podstatný rozdíl mezi papíry na majitele a papíry na řád, přece obchodním obyčejem velmi je zmírněn. V papíru na řád, v kterém je rubopis nevyplněný, může se rubopis ten vyplniti od kohokoli (uvést v něm jakékoli jméno nového vlastníka — indosatářovo) a také za vlastníka papíru s nevyplněným rubopisem považuje se každý bezelstný držitel, zrovna jako by to byl papír na majitele. Mimo to lze bez újmy platnosti rubopisy některé nebo všechny přeškrtnouti. Jsou-li tedy nějaké rubopisy nevyplněné na papíru, mohou se všechny následující rubopisy po rubopisu nevyplněném jdoucí přeškrtnouti, a papír ten se bude pak zplna rovnati papíru na majitele. Tak směnka u nás se nesmí vydati na majitele, ale když vydatel napíše směnku na vlastní řád (t. j. sám sebe učiní prvním jejím vlastníkem, jak to vždy může učiniti) a na rub dá svůj nevyplněný rubopis, bude směnka ta již

^{*)} Všechno to odvozeno z italského all'ordine nebo z francouzského à l'ordre, v češtině překlad není dosti význačný, lépe se povedl ruský „на приказъ“.

fakticky papírem na majitele. Z uvedeného je však jasno, že papíry na majitele jako papíry na řad jsou lehko odcizitelné zrovna na př. jako peníze a jiné zastupitelné věci, pokud jsou podobně snadno přenosné. Při papírech na řad sice musí dlužník zkoumati, zdali vlastnictví přešlo řádným postupem rubopisů na posledního vlastníka (presentanta) papíru, ale správnost podpisů při tom vyšetřovati nepotřebuje; stačí tedy, aby nepoctivý nabyvatel papíru rubopis (podpis) svého předchůdce (třeba sebe hruběji) falšoval a tím již odcizený nebo jinak nepoctivě nabytý papír, je-li při něm pouze dostatečně správnosti zevní dbáno, může dále snadno kolovati.

Aby této snadné ztrátě odcizením papíru se předešlo, vytvořila se třetí třída papírů, které jsou připsány určitému vlastníku, papíry to na jméno nebo papíry rekta (auf den Namen, au nom, Recta-papier e). Papíry tyto posuzují se vždy, jakoby vlastně patřily pořáde prvotnímu vlastníku v nich jmenovanému, také tehdy, když od něho převedeny byly na někoho jiného; proto také dlužníkovi přísluší vždy všechny obrany a námitky, které měl a má proti svému prvnímu věřiteli, a dlužník také se musí přesvědčiti, zdali papír přešel řádným způsobem (pravidelně způsobu předepsanými občanským zákoníkem) ve vlastnictví presentantovo od původního věřitele. Tím vším arci oběh papírů těch se náramně stěžuje, a nehodily by se za předmět snadného moderního obchodu.

Ale obchodní potřeba i při papírech na jméno usnadnila cirkulaci. Jednak dlužník z praktických důvodů vzdává se pravidelně práva činiti vůbec nějaké námitky, které by se odnášely k osobě prvotního věřitele, a které by mohly býti nabyvateli neznámy, jindy zase dlužník k pohodlí svému vymínil si, že nepotřebuje zkoumati správnost podpisů na listinách, kterými se převádí vlastnictví cenného papíru (arci někdy je stanoven podpis legalisovaný), nýbrž stačí pro něho pouze, když dodržena bývá zevní správnost. Tím rozdíl mezi papíry na jméno a papíry na řad setřen takřka na pouhou zevní formalitu, a papíry rekta staly se z potřeby obchodní také schopnými rychle cirkulace. Je to také zcela

přirozené, když povází se, že na př. 40/0ní renty korunové na jméno, kolovalo přes 275¹/₂ mil. K (koncem r. 1907) a konvertované renty sjednocené bylo r. 1903 na jméno papírové přes 726 mil. K a stříbrné 166 mil. K a že tedy právě státního dluhu nelze přísně zkoumati u každého dluhopisu, zdali všechny podpisy na postupných listinách jsou správné, a že dosti namáhání bude již to státi, aby při tom skonstatovala se pouhá formální zevní správnost převodů vlastnických.

Někdy ovšem je přímo v interessu účastníků, aby papír zůstal v rukou jisté osoby nebo korporace jako věc nescizitelná; je-li v tom případě psán na jméno, vyžaduje se k převodu jeho zvláště obtížných formálností, po případě také povolení úředního k jeho scizení. Byl-li papír původně vydán na majitele nebo na řad, a má-li se nescizovati, bude nutno jej připsati i určitému vlastníku. To buď se stane zcela zřetelným způsobem na papíru samém, anebo se papír na majitele nebo na řad zničí a vydá se místo něho rektapapír; takovéto připsání papíru původně volně cirkulujícího na určité jméno zov se vinkulováním.

Pokud papír existuje, třeba se pak původnímu vlastníku ztratil nebo mu byl odcizen, vždy dlužník jej musí plniti tomu, kdo jej předloží a pořádně se jako vlastník (dle vyložených v předešlém způsobu) jeho legitimuje. Bez vydání cenného papíru (když je papír na řad, musí kromě toho býti napřed kvitován) nesmí dlužník plniti. Kdyby tedy papír nějakým způsobem zašel, buď že by se zmařil, nebo že by jej nebylo možno nalézt, byl by dlužník prost svého plnění prostou náhodou, a jevil by se obohaceným na úkor posledního vlastníka. V té příčině zákonem se dává náhrada vlastníkovu zakročením soudním t. zv. amortisací. Zmařený papír se ohlásí soudu řádně popsany (co možná slovným obsahem), a žádá se o amortisaci. Soud ediktem (vyhláškou) v soudní budově a v úředních novinách vyzve, aby ten, kdo snad papír má, se s ním u soudu přihlásil, sice že by po prošlé zákonné lhůtě byl papír ten prohlášen za neplatný. Lhůta tato jest stanovena na 45 dní po vyhlášení ediktu (ale nesmí se počítati nikdy dříve počítat

nežli od splatnosti) při papírech na řad; při papírech na majitele a na jméno je lhůta amortisační jeden rok po splatnosti, ale pokud papíry ty nejsou v určité lhůtě splatné, musí obnášeti lhůta ona tři roky počítaje od splatnosti posledního kuponu. Když lhůta amortisační projde, může amortisant žádati o vydání amortisačního dekretu, na základě kterého pak dlužník je k plnění povinen.

Arci nelze amortisací veškerá práva z cenného papíru vždy nahraditi, tak na př. nelze nijak opět nabyti při ztrátě směnky postihacích práv proti rubopiscům; zrovna tak nemožno splatné kupony ztracené amortisovati; když splatný kupon se ztratí, musí to vlastník cenného papíru oznámiti dlužníkovi, který však musí přece kupon zaplatiti, když se mu předloží (pouze kdyby do určité doby se s kuponem nikdo nepřihlásil, vyplátí se vlastníku cenného papíru obnos jeho).

Kdyby cenný papír po splatnosti nebyl dlužníkovi po delší dobu k plnění předložen, promlčuje se právo věřitelovo. Lhůta promlčení při některých papírech je velmi krátká. Při jiných papírech jsou arci lhůty promlčecí mnohem delší, tak se promlčuje právo ze směnky proti hlavnímu dlužníku v době tří let, právo z částečných dluhopisů splatných teprve v době 30 let. Kupony cenných papírů (ať částečných dluhopisů nebo dividendové) promlčují se v době 3—6 let, doba ta bývá stanovena buď v emisních podmínkách papíru, nebo je určena ve stanovách podniku akciového.

K usnadnění oběhu cenných papírů napomáhají také daňové výhody, které státní správa v té příčině povoluje. Částečné dluhopisy státní jsou dle nového berního zákona vůbec vši daně prosty, pro ostatní dluhopisy je stanovena daň rentová z kuponů pouze mírnou sazbou 2⁰/₀, ze zástavních listů zemských bank a také z jiných podobných dluhopisů těchže bank jest daň rentová pouze 1¹/₂⁰/₀, a zástavní listy rakousko-uherské banky jsou od daně té vůbec osvobozeny.*)

*) Daň rentová 1¹/₂⁰/₀ je také stanovena na uherské zástavní listy veřejného rázu, totiž na úpisy uh. pozemkového úvěrního ústavu, zemského úv. pozemkového ústavu pro malostatkáře v Budapešti, úv. pozemkového ústavu v Sibíni, Sibiňské a Brašovské spořitelny. Výhody té zbytečně se uherským bankám dostalo.

Že právě rakousko-uherské bance dostalo se té výhody, omlouvá se dosavadním privilegiem jejím; ale je věru na pováženou, zdali se mají zdaniti zástavní listy ústavů veřejných, které ze zápůjček hypotekárních nikterak netěží, a proč zrovna soukromý ústav měl požívatí osvobození od daně, který z hypotekárních půjček si udělal zdroj tučných výdělků (vynáší hypotekární oddělení cedulové bance přes 2 mil. K ročně). — Papíry obchodní jako směnka, kupecká poukázka, chek, skladní list atd. se kolkují, ale zvláště při krátkodobých papírech těch je kolek dosti mírný (při poukázce do osmi dní splatné je kolek pouze 10 h, pro cheky na bankovní ústavy vydané je kolek 4 h, pro směnky do šesti měsíců splatné obnáší kolek $\frac{1}{15}\%$, při čemž se obnosy směnek zaokrouhlují atd.).

Převádí-li se vlastnictví částečných dluhopisů neb akcií podléhá to též t. zv. dani bursovní. Daň z tržby cenných papírů (bursovní) vyměřuje se pravidlem z bursovní uzavírky (bursovního závěru). Za bursovní uzavírku považuje se nominální obnos 10.000 K, při čemž se počítá 1 frs = 1 K, 1 M = 1.20 K, 1 š = 24. — K, 1 zl. ve zlatě = 2.40 K, 1 zl. r. m. = 2 K [Odchyly pro jednotlivé cenné papíry ve výši uzávěrek jsou stanoveny bursovními zvyklostmi.] Daň obnáší při obchodech s dividendovými papíry akciemi a losy (kromě losů státních) z bursovní uzavírky 1 K. Při obchodech s papíry ukládacími (s dluhopisy a podobnými) je pouze daň 40 h z uzavírky, nepřesahuje-li nominální obnos ukládacích papírů 1000 K, je daň ta pouze 10 h. *)

Že papíry státní nejsou podrobeny dani rentové, je zcela přirozené, jelikož by si tím stát sám zbytečně svůj úvěr zdražoval, ale podobné výhody by měly požívatí také dluhopisy zemí, okresů a obcí, neboť všechny tyto korporace podstatně přece sledují tytéž účely, co stát, i proto by také stát neměl jim při té práci překážeti, tím že jim zdražuje rentovou dani zbytečně

*) Podrobná ustanovení o dani bursovní jsou vyložena ve spisku: Felix Goller: „Dílčí úpisy se stálým zúročením“ na str. 204—210 (stránkování tu vztahuje se na všechny přednášky v r. 1908 nákladem pořadatelského komitétu odborných kursů pro peněžní úředníky).

jich úvěr. Jiná je arci otázka tehdy, kdy jedná se o dluhopisy soukromé, ty zcela odůvodněně podléhají dani rentově, ale ani na ty se nesmí ukládati přílišné dávky, sice by se pak pro dlužníka nevyplácelo částečné dluhopisy vůbec vydávati, protože by následkem daně úrok dlužníkův značně vzrostl. Ostatně přirozený vývoj jde patrně již k tomu, že dluhopisy veřejné stále a stále se množí, a soukromých dluhopisů částečných naporád ubývá, jak to viděti při přeměně akcií a prioritních obligací ve státní úpisy i jak stále přibývá bankovních dluhopisů vydávaných od veřejných (zemských) úvěrních ústavů.*)

*) Bank vydávajících zástavní listy, komunální, meliorační a železniční dluhopisy od veřejných hospodářství a korporací zřízených přibývalo od prvního vydání této knihy celá řada: Tak vznikla 1897 „Zemědělská banka markrabství Moravského“ a „Komunální úvěrní ústav slezský“, r. 1898 „Úvěrní ústav království Dalmatského“, r. 1899 „Komunální úvěrní ústav v Horních Rakousích“, zřízeno „Komunální oddělení při Dolnorakouském zemském hypoth. ústavu“, „Hypothetní banka zemská ve Vorarlbergu“, r. 1901 otevřen „Tyrolský zemský hypoteční ústav“, v r. 1903 „Zemský hypoteční ústav v Gorici a Gradisce“, v r. 1905 „Zemská banka bukovinská“, v r. 1907 zřízen komunální úvěrní ústav při zemské hypoteční bance v Korutanech. Kromě toho otevřena a rozšířena v nejnovější době četná oddělení pro zástavní listy při velkých spořitelnách.